

ke 4.4.2018

kirjaamo@vnk.fi

Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n oma-aloitteinen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta — ministerin juhlallinen vala ja vakuutus

Viite: Valtioneuvoston kanslian lausuntopyyntö 19.3.2018 (Vnk/10/05/2018)

Kantamme tiiviisti: Luonnoksessa todetun mukaan valan vannominen tai vakuutuksen antaminen ei luo ministerille oikeuksia eikä velvollisuuksia. Sikäli niistä voitaisiin luopua. Mutta luonnoksessa niiden olemassaolon jatkamiselle nimenomaisesti esitettyjen perusteluiden lisäksi voidaan todeta luonnoksessa muistutetun tasavallan presidentin sekä eduskunnan puhemiehen ja varapuhemiesten juhlallisista vakuutuksista, ja johdonmukaisuus vaatii ministerille vastaavan menettelyn. Jo johdonmukaisuuden vuoksi oma ministerin juhlallinen valansa tai vakuutuksensa kahden sijasta on paikallaan, samoin sen sitominen jokaiseen valtioneuvoston jäseneksi nimittämisen kertaan.

Sääntelyn nostaminen asetuksesta lakiin on perustuslain 80 §:n perusteleva ja vaatima. Luonnoksessa ei kuitenkaan missään näy valtioneuvostosta annetun lain säädösnumeroa, joka on 175/2003. Olisi siis hyvä, jos sivun 1 ensimmäisessä kappaleessa sanan ”lakia” perään lisättäisiin ”(175/2003)” vaikkapa siksi, että nähtyään uusien säännösten olevan 4 a § *Ministerin juhlallinen vala ja vakuutus* sekä 4 b § *Ministerin juhlallisen valan ja vakuutuksen kaava* lukija voisi helposti heti tarkastaa, että lain 4 §:n otsikkona taas on asiaankuuluvasti *Ministerit*.

Uuden uskonnollisen ministerin juhlallisen valan luominen ei kuitenkaan ole paikallaan. Se on vastoin sitä viimeaikaista hyvin perusteltua ja välttämätöntä kehitystä, jossa lainsäädännössä luovutaan uskonnollisista valoista neutraalien vakuutusten hyväksi. Tämä on jo toteutettu oikeusosalalla. Uudet vapaaehtoiset neutraalit valat yhteiskunnan eri aloilla on taas koettu tärkeiksi, kuten lääkärinvala (1997), poliisin eettinen vala (2001) ja opettajien Comeniuksen vala (2017).

Tähänastiset uskonnolliset valat ovat syntyneet valtakirkon hallitsemassa ympäristössä itsestäänselvyyksinä, joita ei ole edes tarvinnut perustella. Luonnoksessa taas on koettu tarpeelliseksi antaa pitkälliset perustelut uudelle ministerin valalle. Nämä perustelut ja valan kaava samalla osoittavat, miten omituinen ja vanhentunut ajatus ehdotus uudesta valasta on. Kyseessä on epätoivoinen viimeinen yritys pelastaa uskonnolliset valat. Jos kerran uuden uskonnollisen valan luominen olisi mahdollista vain tällä tavalla, niin

vala on heikoilla. Silloin heikoilla ovat myös olemassaolevat uskonnolliset valat, erityisesti virkavalat, jota ei luonnoksessa kuitenkaan pohdita.

Ministerin juhlallisen valan kaavaa on käytetty mallina ministerin juhlallisen vakuutuksen kaavalle, josta on tullut vaivaannuttava. Lisäksi se, että korrektien omistusliitteisten muotojen *kunniani* ja *omantuntoni* sijasta on ehdotettu loukkaavia omistusliitteettömiä muotoja, voidaan nähdä piittämättömyytenä koko uskontoihin sitoutumattoman vakuutuksen ideasta.

Ministerin juhlallisesta valasta olisi luovuttava, ja ministerin juhlallisen vakuutuksen kaavalle olisi otettava malli tasavallan presidentin sekä eduskunnan puhemiehen ja varapuhemiesten juhlallisten vakuutusten kaavoista.

Huomautuksia kielestä:

Sivu 1: Vala vannotaan, ei anneta, joten kolmannen kappaleen ensimmäisen virkkeen tulisi kuulua seuraavasti: ”Valtioneuvoston uusi jäsen vannoo juhlallisen valan tai antaisi juhlallisen vakuutuksen valintansa mukaan ennen tehtäväänsä ryhtymistä.”

Sivu 1: Oltava yksikössä sekä tai-sanalla kera: ”ministeriltä aiemmin edellytetyn virkavalan tai -vakuutuksen sekä tuomarinvakuutuksen”.

Sivu 2, kolmas kappale: Oltava asetuksen mukaisesti ”Ministerin on ennen tehtäväänsä ryhtymistään”.

Sivu 2: Maunu Eerikinpojan maanlaki tuomarinvalokirja on vuodelta 1347, ei 1350.

Sivu 2, kappale ”Vala- ja vakuutusasetus ei muutettu”: Tähän lainatussa tekstissä oltava sijamuoto ”asetusta”.

Sivu 2, kappale ”Ennen”: Ensimmäisessä virkkeessä olisi parempi kirjoittaa asetuksen mukaisesti ”ennen tehtäväänsä ryhtymistään”.

Sivu 3, kappale ”Vuonna 2015”: Rivin lopussa oleva tavuviivaksi tarkoitettu viiva on siirrettävä seuraavan sanan alkuun (teknisesti ilmeisesti poistamalla viivan perästä välilyönti).

Sivu 3, kappale ”Vuonna 2015”: Viimeisessä virkkeessä lisättävä relatiivilauseeseen perään pilkku.

Sivu 5, 2.2:n viimeinen kappale: Toistuu ”juhlallinen hetki”. Se tulisi luulliseksi, jos kappaleen ensimmäisen virkkeen muuttaisi seuraavaan muotoon: ”Valtioneuvoston jäsenelle hänen valan vannomisensa tai vakuutuksen antamisensa on erityisen juhlallinen hetki.” Kappaleen toisen virkkeen voi taas ymmärtää tarkoittavan kuulijoita.

Sivu 5, 2.3:n viides kappale: Oltava tavuviivallisesti ”evankelis-luterilaisen” perustuslain 76 §:n sanamuodon mukaan.

Sivu 6, luvun 3 kolmas kappale: Korjattava ”ennen tehtäväänsä ryhtymistään” muotoon ”ennen tehtäväänsä ryhtymistä” yhdenmukaisuuden vuoksi.

Sivu 6, luvun 3 kolmas kappale: Korjattava ”ministeriltä edellytetyt virka-

valat ja –vakuutukset sekä tuomarinvakuutuksen” (huom. tavuviivaksi liian pitkä viiva) muotoon ”ministeriltä edellytetyn virkavalan tai -vakuutuksen sekä tuomarinvakuutuksen”.

Sivu 7, 4 a §: Korjattava ”perustusvasta” muotoon ”perustuvasta”.

Sivu 7, 4 a §: Korjattava ”vannoisi joko” muotoon ”joko vannoisi”.

Sivu 7, luvun 6 toinen kappale: Korjattava ”(HE 309/1993)” muotoon ”(HE 309/1993 vp)”.

Sivu 8, toinen rivi : Korjattava uskonnonvapauslain 5 §:n mukaisesti sana ”uskontokuntaan” tekstillä ”uskonnolliseen yhdyskuntaan”.

Sivu 8, neljäs kappale: Lisättävä varovaisuuden vuoksi sana ”mahdollisesta” tekstin ”uskonnollisesta katsomuksestaan riippumatta” edelle. Tai sitten: ”riippumatta siitä, mikä uskonnollinen katsomus hänellä mahdollisesti on”. Valtakirkkoon kuuluvat ministerit ovat kaiketi aina vannoneet valan silloinkin, kun ovat olleet vailla (sisäistä) uskonnollista katsomusta.

Sivu 8, kappale ”Perustuslain 80 §:n mukaan”: Tämän §:n mukaisesti sana ”laissa” on korvattava sanalla ”lailla”.

Sivu 9, toinen kappale: Asetuksen säädösnumerossa on vuosiluvun 19987 sijasta oltava 1987.

Sivu 10, 4 a §: Poistettava sana ”hänen” häiritseväenä tarpeettomana toisena tekstistä ”Valtioneuvoston uuden jäsenen on hänen”.

Sivu 10, 4 b §, vakuutuksen kaava: On korjattava sekä alussa että lopussa ”kunnian ja omantunnon” omistusliitteiseen muotoon ”kunniani ja omantuntoni” paitsi kieliopillisista, myös sisällöllisistä syistä, joita tarkastellaan seuraavaksi erikseen.

Sivu 10: Valan ja vakuutuksen kaavoihin palataan myöhemmin.

Sivu 10, loppu: Kyseisen asetuksen säädösnumero on oikeasti 1183/1987.

Yhdistyksemme vaatii vakuutuksen kaavaan omistusliitteisen muodon ”kunniani ja omantuntoni kautta”. Tämä seuraa jo kieliopista. Mutta ehdotetussa virheellisessä omistusliitteettömässä muodossa on myös vääristelyn vaara. Tämä kävi selville allekirjoittaneen kanneltua vuosina 2009–2012 eduskunnan oikeusasiamiehelle puolustusvoimien kirkollisesta työstä ja elämänkatsomustiedon opetuksesta ja pyydettyä viimeistä kirjoitusta varten Maavoimien Esikunnan henkilöstöosastolta erityisesti elämänkatsomustiedon sotilasvakuutusta koskevia opetusmateriaaleja. (Kantelu johti katastrofiin, kaikille yhteiseen sotilaspapin opetukseen; se on peruste totaalkieltäytymiselle.)

Paljastui, että sotilasvakuutuksesta ei ollut lainkaan omaa itsenäistä materiaaliaan. Sotilaspapeille, jotka vastasivat myös elämänkatsomustiedon opetuksesta, oli vuosien myötä jaettu hyvin runsaasti hyvin kristillistä sotilasvalaa koskevaa materiaalia. Niinpä *Mietintö, jonka on laatinut piispainko-*

kouksen valaongelmaa tutkimaan asettama toimikunta (8.2.1968) piti valan määritelmää selvitellessään valana myös sekulaaria ”juhlallista vakuutusta”, mutta tätä halventaen teoretisoi senkin olevan uskonnollisen. Vakuutuksessa ”kunnian ja omantunnon kautta” se näki ”kunnian” ja ”omantunnon” loukkaavasti ensisijaisesti kristillisinä käsitteinä ja vasta toissijaisesti sekulaareina, jolloin taas vakuutus edellytti ”tietoisesti kristinuskonvastaista kaikesta tuonpuoleisesta riippumattoman ihmisen itsensä jumalointia”. Mutta toimikunta joutui myöntämään, että suurin osa kansalaisista käsitti ilmaisun ”kunnian ja omantunnon kautta” maallistuneesti kunnan kansalaisten tuntomerkkinä. Oppituntimateriaali *Asevelvollisuus ja sotilasvala* (PE kirkollisasiaintoimisto 11.2.1970) tiivistä äsken tarkasteltua valaongelmamietintöä sanomalla, että Uuden Testamentin kielenkäytössä ”kunnia ja omantunto” perustuvat Jumalan kunniaan ja Pyhän Hengen ohjaukseen.

Omistusliitteetön muoto ”kunnian ja omantunnon kautta” jättäisi auki, kenen tai minkä kunniasta ja omastatunnosta olisi kyse. Olisi loukkaavaa ja asiatonta jättää auki tulkinta, erityisesti kristillinen, että vakuutuksen antava vetoaisikin jonkun tai jonkin muun kuin itsensä kunniaan ja omaantuntoon.

Kaikissa voimassa olevissa vakuutuksen kaavoissa on käytetty vain korrektia muotoa ”kunniani ja omantuntoni kautta”. Todistajan ja asiantuntijan sekä tuomarin vakuutuksen kaavoihin ehdotettiin aluksi kaikkiin muotoa ”kunnian ja omantuntoni kautta”, mutta yhdistyksemme varmisti lausunnoillaan, että ”i” tuli ensimmäiseenkin sanaan. (Eräs kieliasiantuntija oli kyllä arvellut, että ”i”-omistusliite olisi vain aiemmin kulunut pois sanasta ”kunnian” sen painottoman aseman johdosta. Kyse ei olisi ollut ruotsinkielen mallista ”på heder och samvete”.)

Tähän nähden omistusliitteiden poisjätön vakuutuksen kaavasta voi nähdä tahallisen loukkauksena.

Uskonnonvapauslain muutos salli vakuutuksen antamisen valan vannomisen sijasta uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluville vuoden 1987 alusta. Muutoksen siirtyminen niin myöhäiseksi kertoo yhteiskunnan tuesta valtakirkolle, jolle sekulaari vakuutus oli ollut ongelma, ja sikäli valtakirkollisesta yhtenäiskulttuurista. Nykyään yhteiskunnassa ongelmana on uskonnollinen vala, mikä osaltaan kertoo valtakirkollisen yhtenäiskulttuurin hajoamisesta.

Valan puolustelusta. Luvun 2.2 lopussa puhutaan nykyisestä valan ja vakuutuksen käytännöstä sekä valintaoikeuden että positiivisen uskonnonvapauden toteuttajana jälkimmäisen tarkoittaessa oikeutta ilmaista vakaumus tai olla sitä ilmaiseematta. Mutta uskonnolliset valat eivät kylläkään syntyneet mitään valintaoikeutta toteuttamaan, vaan sensijaan niille oli aikanaan järjestettävä vaihtoehtoksi sekulaari vakuutus, joka taas ei valaa rinnalleen olisi enää tarvinnut. Ateistista vakaumusta ei voi ilmaista vakuutus antamal-

la, sillä myös kirkkouskova voi valita vakuutuksen antamisen joko ollakseen paljastamatta vakaumustaan tai pitäen valaa sopimattomana julkisen vallan yhteyteen. Pääsääntöisesti vakuutuksen antanutta on kyllä katsottu uskonnottomaksi, mistä on voinut olla haitallisia seuraamuksia, ja se juuri on uskonnollisen valan ongelma. Valan vannominen taas on käynyt tapauskovalle, joka puolestaan on saattanut kärsiä siitä, ettei ole voinut valita vakuutusta pelätessään sen antavan hänestä väärän vaikutelman. Luonnoksen väite positiivisesta vakaumuksen ilmaisemisen oikeudesta koskee siis lähinnä vain valtakirkollisesti uskovaa.

Luvussa 2.3 sanotaan (nykytilassa) päädytyn erikoiseen tilanteeseen, jossa valtioneuvoston jäsen valitsee virkavalan vannomisen ja virkavakuutuksen antamisen väliltä, mutta ilman valintaansa antaa tuomarinvakuutuksen. Sama erikoisuus koski vala- ja vakuutusasetuksen nojalla keskusviraston pääjohtajaa ja maaherraa (kaiketi silloin myös aluehallintoviraston ylijohtajaa) vuoden 2017 ajan. Mutta allekirjoittanut on kannellut oikeuskanslerille (25.2.2018 ja 25.3.2018) vala- ja vakuutusasetuksen 1.1. 2018 voimaan tulleen muutoksen (1026/2017) esittelystä valtioneuvoston yleisistunnossa 19.12.2017 näiden virkamiesten osalta; heidän asemansa alennettiin asiaa esittelymuistiossa perustelematta ja muutenkin siitä vaieten siirtämällä heidän tuomarinvakuutuksen antamisensa pois valtioneuvoston yleisistunnosta ja jättämällä siten sinne vain heidän virkavalan vannomisensa tai virkavakuutuksen antamisensa. Olipa kyseessä tahaton virhe tai juonittelu virkavalan säilyttämiseksi ja tien raivaamiseksi uudelle ministerin valalle, kante-lun vaatimuksena oli näiden virkamiesten aseman palauttaminen entiselleen. Saattaa olla, että viimeistään oikeuskanslerin ratkaisu johtaa aikanaan tähän vala- ja vakuutusasetuksen korjaukseen, jolloin erikoinen tilanne palautuisi valtioneuvoston yleisistuntoihin joka tapauksessa. Oikea ratkaisu olisi silloin luopua virkavalasta sen sijaan, että yritettäisiin luoda noille virkamiehille kummallekin uusi oma valansa ja vastaava vakuutuksensa. Ministerin juh-lallinen vala ja vakuutus eivät ainakaan kävisi, ellei niiden kaavasta sitten poistettaisi sanaa ”ministerin”.

Lausunto esittää useaan kertaan, että uskonnollisen valan vannominen on uskonnon harjoittamista. Esimerkiksi luvussa 3: ”Esiteksen valan vannomista tai vakuutuksen antamista koskevassa sääntelyssä on kyse perustuslain 11 §:n mukaisesta uskonnon ja omantunnon vapaudesta. Kyse on oikeudesta tunnustaa ja harjoittaa uskontoa ja toisaalta sääntelyssä on kyse myös siitä, että kukaan ei myöskään ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.” Esitettyssä valan kaavassa taas lukee ”Minä N.N. lupaan ja vannon kaikkivaltiaan ja kaikkietävän Jumalan edessä” ja ”niin totta kuin Jumala minua auttakoon”, ja jälkimmäiseen otteeseen sisältyy rukous. Tulkinta valan vannomisesta uskonnon harjoittamisena onkin

oikea.

Uskonnon tunnustamisen oikeudesta on heti todettava, että uusi ministeri voi kyllä kertoa nimitykseensä liittyvissä henkilöhaastatteluissaan tai omista henkilökohtaisissa kirjoituksissaan katsomuksestaan haluamassaan määrin tai osoittaa katsomustaan muussa toiminnassaan; valtioneuvoston yleisistunto on taas hallitusvallan käyttöä varten.

Luvussa 2.3 palataan luvun 2.2 puheeseen valinnanvapaudesta, mutta positiivisen uskonnonvapauden sijasta puhutaan ainoastaan positiivisesta uskonnon harjoittamisen vapaudesta, sillä vain sellainenhan löytyy laeista ja niiden esitöistä (HE 309/1993 vp, hallitusmuodon 9 §:n yksityiskohtaiset perustelut). Luonnos sanoo, että julkinen valta ei ole perustuslain mukaan tunnustukseton, koska perustuslain 76 § *Kirkkolaki* asettaa evankelis-luterilaisen kirkon erityisasemaan. Tähän voitaisiin lisätä, että myöskään perustuslakivaliokunnan kannan (PeVL 12/1982 vp) mukaan julkinen valta ei valtiosäännön mukaan ole tunnustukseton; lainsäätäjä voi tavallisella lainsäädännöllä tukea evankelis-luterilaista kirkkoa tai muutakin uskonnollista yhdyskuntaa edellyttäen, että näillä järjestelyillä ei loukata kansalaisen oikeutta pysyä erillään uskonnonharjoituksesta eli uskonnonvapautta. Mutta tärkeämpää on, että kyseisessä lausunnossa todettiin tämän edellä, että toisaalta julkinen valta ei ole myöskään tunnustuksellinen: ”Julkisen vallan ja evankelis-luterilaisen kirkon perustuslaeissa tarkoitettua suhdetta voidaan kuvata siten, ettei julkinen valta eli valtio ole tunnustuksellinen siinä mielessä, että se olisi sidottu evankelis-luterilaiseen tai muuhun uskonnolliseen oppiin. Julkinen valta ei valtiosäännön mukaan ole tunnustuksellinen siinäkään mielessä, että se olisi nimenomaisesti velvollinen järjestämään palveluksia jollekin uskonnolliselle yhdyskunnalle tai johonkin tunnustukseen kuuluville.” **Sen seikan perusteella, että julkinen valta ei ole tunnustuksellinen, valtio ei ole velvollinen järjestämään kenellekään uskonnon harjoittamisen mahdollisuutta valtioneuvoston yleisistunnossa valan vannomisen muodossa.** Sen rajoituksen nojalla taas, joka liittyi luonnehdintaan, että julkinen valta ei ole tunnustukseton, voi kysyä, eikö myös valan kuunteluun velvollista pakoteta osallistumaan uskonnon harjoittamiseen; tämä seikkahan aikanaan täysin sivuutettiin esimerkiksi todistajan valan osalta. Mutta esimerkiksi Opetushallituksen 12.1.2018 antamaa uskonnollisia tilaisuuksia esi- ja perusopetuksessa koskevaa ohjetta (OPH-56-2018) on tulkittava niin, että mahdollisen opettajajohtoisen ruokarukouksen ajaksi on järjestettävä fyysisesti erillään sille vaihtoehtoinen tilaisuus, joten ruokarukoukseen osallistumattomia oppilaita ei voi pitää samassa luokahuoneessa rukoilijoiden kanssa. Ministerin vannoessa valan olisi siis sellaisen ministerin, joka ei haluaisi osallistua uskonnon harjoittamiseen, poistuttava valtioneuvoston yleisistunnosta valan ajaksi. Sellainen olisi kuitenkin vastoin sitä historiallista

jatkuvuutta ja symbolista merkitystä, jonka luku 3 liittää uuden ministerin juhlalliselle tilaisuudelle. Korjaus olisi luopua valasta.

Luvussa 3 esityksen tavoitteista ja keskeisistä ehdotuksista todetaan, että erilaiset vaihtoehdot ovat sääntelylle olemassa ja että tässä esityksessä on nimenomaisesti haluttu korostaa valinnan mahdollisuutta. Edellinen seikka tuntuisi silloin ensi alkuun hiljaa myöntävän, että toisena vaihtoehtona olisi yksinomaisen vakuutuksen antamisesta säätäminen, mutta tarkemmin miettien luvussa tätä ennen esitetyn sääntelyn mahdollisena vaihtoehtona pidettiinkin vala- ja vakuutusasetuksen muuttamista. Joka tapauksessa tunnustus valinnan mahdollisuuden korostamisesta on rehellinen ja oikeaan osuva, kunhan huomataan, että siinä on siis kyse valamahdollisuuden säilyttämisestä.

Valan ongelmallisuus puhuisi sitä muutoin kannatettavaa esityksen tavoitetta vastaan, että valan vannominen tai vakuutuksen antaminen koskisi jokaista valtioneuvoston jäseneksi nimitetyksi tulemisen kertaa.

Luvussa 4 esityksen vaikutuksina pidetään valoihin ja vakuutuksiin liittyvien käytäntöjen ja menettelyjen yksinkertaistamista luopumalla useammas- ta valasta ja vakuutuksesta. Kuitenkin oleellisesti parempi yksinkertaistus olisi siirtyä yksinomaiseen ministerin juhlalliseen vakuutukseen. Esimerkiksi hallituksen vaihtuessa kaikki ministerit voisivat antaa vakuutuksen yhdessä.

Valan ja vakuutuksen kaavoille (4 b §) ei ole annettu yksityiskohtaisia perusteluita. Kaavoja tarkastelleen alempana.

Luvussa 5 sanotaan esitysehdotus valmistellun valtioneuvoston kansliassa virkатыönä. Voi kysyä, onko se riittävä pohja ainakaan valan ja vakuutuksen kaavojen kirjoittamiseen.

Luvussa 6 suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestyksestä lainataan perustuslain 11 §:n *Uskonnon ja omantunnon vapaus* esiesitöitä: ”Ketään ei voitaisi velvoittaa osallistumaan omantuntonsa vastaisesti jumalanpalvelukseen tai muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen.” Yllä tämä tuotiin esille Opetushallituksen ohjeen kautta. Ministeriä ei siis voitaisi velvoittaa valtioneuvoston yleisistunnoissa kuuntelemaan valan vannomista, joten valasta pitää luopua tykkänään. Se ei olisi vastoin äskeisen lainauksen jatkoa: ”Ehdotetun virkkeen tarkoituksena ei kuitenkaan ole estää muiden ihmisten positiivista uskonnon harjoittamisen vapautta.” Uusi ministeri saisi vapaasti vannota valintansa mukaisen valan, mutta yksityisesti, joko yksin tai mahdollisessa uskonnollisessa yhteisössään sen sallissa (ehkäpä silloin valalle jopa löytyisi sopiva tuen muoto); valan mahdollisuutta valtioneuvoston yleisistuntoon ei kuitenkaan tarvitsisi järjestää, eikä kenenkään muun kuulematta vannottava lakisääteinen vala taas olisi mielekäs.

Luvussa 6 väitetään, että esitetty sääntely ottaa huomioon uskonnollisen neutraliteetin valintamahdollisuudella. Uskonnonvapauslain 5 §:n yhteydessä julkisen vallan neutraaliudella tarkoitetaan valan ja vakuutuksen lopulta

toteutettua täyttää keskinäistä vaihtoehtoisuutta silloin, kun molemmat ovat olemassa. Mutta tavanomaisimmin neutraaliudella luonnehditaan vakuutus- ta, ja sen tähden valoista on ryhdytty luopumaan julkisen vallan neutraaliut- ta silloin rikkomatta tai juuri julkisen vallan parhaan neutraaliuden tähden.

Luvussa 6 väitetään, että esitetty valan kaava on myös luonteeltaan sel- lainen, että se soveltuu käytettäväksi myös muille uskontokunnille kuin kris- tinuskolle. Uskontokunnalla kai tässä tarkoitetaan samaa kuin uskonnolla, ellei sillä sitten tarkoiteta järjestäytynyttä uskontoa, kuten kristinusko on järjestäytynyt ev.-lut. valtakirkoksi. Väitteen arvioimiseksi myöhemmin tar- kastellaan valan kaavaa. Jo nyt voidaan todeta, että valan puolustelu perus- tuslain 76 §:n avulla sitoo auttamatta valan nimenomaan ev.-lut. kirkkoon. Tällainen valtionkirkollisuus johtunee muunlaisen kokemuksen puutteesta.

Luku 6 sisältää yhtenä keskusteluita ja seurauksista jätettynä irrallisena kappaleena erityisesti kahta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisua selostavaa tekstiä, joka oli keskeinen perustelu uskonnollisesta todistajan va- lasta luopumiseksi yksinomaisen neutraalin todistajan vakuutuksen hyväk- si (HE 46/2014 vp, 3.2.8): Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ole pitänyt hyväksyttävänä, että henkilö joutuu tekemään selkoa uskonnollisesta vaka- umuksestaan valaa annettaessa, eikä ylipäättään henkilöllä ole velvollisuutta toimia niin, että toiminnasta voitaisiin tehdä päätelmiä hänen vakaumuks- sestaan. On huomattava, että, kuten kyseissä oikeustapauksissakin, tällaisia ongelmia syntyy erityisesti, jos henkilö ei ole valtauskonnon tunnustaja, vaan kuuluu johonkin katsomusvähemmistöön, varsinkin uskonnottomaan. Silloin valan välttäjä saattaa joutua kärsimään vakaumuksensa paljastumisesta tai ainakin sitä koskevista arvailuista. Taas valtauskontoon kuuluva, joka ha- luaisi ja myös lain puolesta pystyisi antamaan vakuutuksen, saattaa katsoa, että hänen ei kuitenkaan kannattaisi niin tehdä epätoivottavilta seurauksil- ta välttyäkseen, erityisesti poliitikko äänestäjiään ajatellessaan. Niillä, jotka vakaumuksensa puolesta voisivat vanhoa valtauskonnon valan, ei olisi pelkoa ikävistä seurauksista.

Mainitun tekstikappaleen perusteella pitäisi nimenomaan olla ehdotta- matta uskonnollista ministerin juhlallista valaa.

Joka tapauksessa tuo tekstikappale toisaalta osoittanee, että esitysluon- noksen laatijoille tuttuja olisivat myös kaikki muut uskonnollisesta todista- jan valasta luopumiselle samassa yhteydessä esitetyt perustelut ja että tuttua olisi edelleen uskonnollisesta tuomarin valasta luopumiselle esitetty peruste- lu, että tuomarin tehtävä on maallinen tehtävä (HE 7/2016 vp, 1 luvun 7 §:n yksityiskohtaiset perustelut). Siksi näitä perusteluja ei tarvinne tässä lausunnossa sen enempää kerrata, vaan riittää huomauttaa, että ne kaikki puhuvat uskonnollista ministerin juhlallista valaa vastaan.

On syytä todeta, että valoista vakuutusten hyväksi luopuminen on lain-

säädäntökysymys, jossa valan tai valoja joskus vannoneet tai mahdolliseen vastaiseen valan vannomiseen valmiit pystyvät kyllä asettumaan myönteiselle kannalle kysymyksen luonteen tunnustaessaan. Kysymys on toinen kuin silloin, kun ihminen joutuu ratkaisemaan, antaako vakuutuksen valan vannomisen ollessa vaihtoehtona.

Voimaantulosta olevassa luvussa 7 kerrotaan, että esitetyllä lailla kumotaisiin virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarINVALASTA ja tuomarinvakuutuksesta annetun tasavallan presidentin asetuksen (1183/1987) 3 ja 10 §. *Olisiko mahdollista samalla muuttaa asetuksen nimi muotoon "Asetus virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarinvakuutuksesta"?*

Luvun 7 myötä vala- ja vakuutusasetuksesta jäljellejäävänsäkin osan epätydyttävä tila perustuslain 80 §:n kannalta palasi näkyviin. Tätä tarkastellaan seuraavassa.

Virkavalasta. Perustuslain 80 §:n nojalla vala- ja vakuutusasetuksesta olisi nostettava vähintään myöskin virkavalan ja -vakuutuksen kaavat lain tasolle, valtion virkamieslain 70 §:ään. Tällöin tulisi luonnollisella tavalla keskusteltavaksi myös virkavalasta luopuminen yksinomaisen virkavakuutuksen hyväksi niistä samoista vahvoista syistä, joiden tähden luovuttiin todistajan ja asiantuntijan sekä tuomarinvaloista. Mutta mitään ei ole tapahtunut. Ehdotus ministerin juhlallisesta valasta ei ole virkavalasta irrallinen. Merkittävä mahdollisuus, että virkavalasta piankin luovuttaisiin, tulisi ottaa luonnoksessa varteen. Olisi omituista, jos nyt säädettäisiin uusi uskonnollinen vala ja heti seuraavaksi luovuttaisiin vanhasta uskonnollisesta valasta, jolloin uudestakin valasta olisi syytä samalla luopua. Luonnoksessa olisi viisaampaa ja ajanmukaisempaa lähteä toteuttamaan pelkkää ministerin juhlallista vakuutusta.

Ministerin juhlallisen valan ja vakuutuksen kaavoista: 4 b §. Seuraavassa nämä molemmat kaavat on esitetty yhdessä niin, että niiden toisistaan poikkevat osat ovat valan kaavassa kursivoituna ja vakuutuksen kaavassa hakasuluissa ja että lisäksi vakuutuksen kaavassa omistusliitteet ovat paikallaan:

"Minä N.N. lupaan ja *vannon kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan edessä* [vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta], että minä ministerin tehtävässäni vilpittömästi ja uskollisesti noudatan perustuslakia ja muita lakeja sekä toimin tasapuolisesti isänmaan ja kansalaisten sekä yhteiskunnan jäsenten parhaaksi. Tehtävässäni toimin ihmisarvon loukkaamattomuuden, yksilön vapauden ja oikeuksien turvaamiseksi sekä edistäen oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Kaiken tämän tahdon täyttää ja täytän uskollisena ja rehellisenä ilman kavaluutta ja juonia, *niin totta kuin Jumala minua auttakoon, ruumiin ja hengen puolesta* [kunniani ja omantuntoni kautta]."

Kaavoissa kansalaiset ja yhteiskunnan jäsenet eivät ole sama ihmisryhmä, eikä kumpikaan ole toisensa osa. Sikäli molempien mainitseminen on tosiaan-kin paikallaan. Kuitenkin tuntuisi paremmalta vaihtaa lauseessa sanojen ”ja” ja ”sekä” paikat keskenään: ”toimin tasapuolisesti isänmaan *sekä* kansalaisten ja yhteiskunnan jäsenten parhaaksi”.

Mistä ”oikeuksista” taas on oikein kyse ministerin luvatta toimia oikeuksien turvaamiseksi? Mutta onkin ilmeisesti tarkoitettu puhua toimimisesta sen yksilön oikeuksien turvaamiseksi, jonka vapaudenkin turvaamiseksi luvataan toimia. Luettelomuoto on siis harhaanjohtava. Kyseinen virke olisi muotoiltava seuraavasti: ”Tehtävässäni toimin ihmisarvon loukkaamattomuuden *sekä* yksilön vapauden ja oikeuksien turvaamiseksi ja edistämiseksi oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa.” Lisäksi tässä jälkimmäinen ja-sana voitaisiin poistaa.

Näiden kaavojen lisätarkastelua varten seuraavaksi kerrataan ministerien viime aikoina käyttämien valojen ja vakuutusten kaavat:

Asetus virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarINVALASTA ja tuomarinvakuutuksesta (1183/1987), 5 § *Virkavalan ja virkavakuutuksen kaava*, kaavat esitettyinä yhdessä yllä käytetyn mallin mukaisesti:

”Minä N.N. lupaan ja *vannon kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan edessä* [vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta], että minä virassani noudatan perustuslakeja ja muita lakeja sekä toimin oikeudenmukaisesti ja puolueettomasti kansalaisten ja yhteiskunnan parhaaksi.”

Tuomioistuinlaki (673/2016), 1 luku, 7 § *Tuomarinvakuutus* (voimassa 1.1.2017 alkaen), 1 mom (osa):

”Minä N. N. lupaan ja vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta, että minä toimin virassani perustuslakia ja lakia noudattaen, tuomitsen oikeudenmukaisesti ja puolueettomasti parhaan ymmärrykseni mukaan sekä kunnioitan ihmisten yhdenvertaisuutta lain edessä.”

Oikeudenkäymiskaari (4/1734), 1 luku, 7 § (kumottu 1.1.2017; tätä tuomarINVALAA vastaava tuomarinvakuutus annettiin samalla kertaa kumotun 6 a §:n mukaan ”noudattaen soveltuvin osin valan kaavaa”):

”Tuomari vannokoon tämän valan: Minä N. N. lupaan ja vannon Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta, että minä parhaan ymmärrykseni ja omantuntoni mukaan kaikissa tuomioissa tahdon tehdä ja teen oikeutta niin köyhälle kuin rikkaallekin ja tuomitsen Jumalan ja [Ruotsin] lain ja laillisten sääntöjen mukaan: etten koskaan minkään varjolla lakia vääristele enkä vääryyttä edistä sukulaisuuden, lankouden, ystävyyden, kateuden ja vihan tahi pelon tähden taikka lahjan ja antimien tahi muun syyn takia, enkä syytöntä syylliseksi taikka syyllistä syyttömäksi tee. Minä en myöskään ennen tuomion julistamista enkä sen jälestä ilmaise oikeutta käyville enkä muille niitä neuvotteluita, joita Oikeus suljettujen ovien takana pitää. Kaiken

tämän tahdon täyttää ja täytän uskollisesti, rehellisenä ja totisena tuomarina, ilman kavaluutta ja juonia, niin totta kuin Jumala minua auttakoon ruumiin ja hengen puolesta. Älköön kukaan tuomarinvirkaan ruvetko, ennenkuin on näin vannonut.”

On syytä kerrata myös presidentin juhlallisen vakuutuksen kaava, ja myöhempää käyttöä varten myös sen historiallista kehitystä.

Suomen perustuslain (731/1999) 56 § *Presidentin juhlallinen vakuutus* säättää, että ryhtyessään toimeensa tasavallan presidentti antaa eduskunnan edessä seuraavan juhlallisen vakuutuksen:

”Minä —, jonka Suomen kansa on valinnut Suomen tasavallan presidentiksi, vakuutan, että minä presidentintoimessani vilpittömästi ja uskollisesti noudatan tasavallan valtiosääntöä ja lakeja sekä kaikin voimin edistän Suomen kansan menestystä.”

Tätä ennen Suomen Hallitusmuodon (94/1919) 24 § sääti, että presidentti astuu toimeensa vaalia seuraavan maaliskuun 1 päivänä ja antaa silloin eduskunnan edessä seuraavan juhlallisen vakuutuksen:

”Minä N. N., jonka Suomen kansa on valinnut Suomen tasavallan presidentiksi, vakuutan täten, että minä presidentintoimessani tulen vilpittömästi ja uskollisesti noudattamaan ja voimassa pitämään tasavallan valtiosääntöä ja lakeja sekä kaikin voimin edistämään Suomen kansan menestystä.”

Jo ehdotuksessa (HE 17/1919 vp, 21 §) kaava oli tässä muodossa, jota siis vielä jännevoitettiin vuonna 1999.

Presidentin juhlallinen vakuutus oli siis jo alunalkaen neutraali ja hyvin tiivis, mihinkään vetoamaton. Kuitenkin — tai juuri siksi — se on hyvin juhlallinen, vaikka perustuslaki ei sitä edes juhlalliseksi kutsuisikaan.

Nyt saattaa havaita, että ministerin juhlallisen valan ja vakuutuksen toisistaan eroavat alut ovat vastaavasti virkavalasta ja -vakuutuksesta, että kaava jatkuu sitten presidentin juhlallisen vakuutuksen mukaisena ja että tämän jälkeen kaava palaa noudattelemaan toisen virkkeen loppuun asti virkavalan ja -vakuutuksen kaavaa sitä laajentaen, kuten puhumalla yhteiskunnan jäsenistä yhteiskunnan sijaan. Virkavalaa onkin usein kutsuttu ministerinvalaksi. Valan loppuvirke on tuomarinvalan loppuvirke vain tuomari-sana ja sen nykykielessä merkityksensä muuttanut määrite ”totinen” poisjättäen. Vakuutuksen loppuvirke taas on yksinkertaisin suora vastine valan loppuvirkkeelle. Näin muotoutunut vakuutuksen loppuvirke on kuitenkin vanhahtavuudessaan **naurettava**.

Tapauksessa, että vakuutuksen kaavaa ei korjattaisi omistusliitteiseksi, olisi aiemmin selitetyistä syistä uuden ministerin aihetta kieltäytyä vakuutuksen antamisesta uskonnonvapautensa vuoksi. Mutta siten korjatunkin vakuutuksen antamisesta olisi uuden ministerin aihetta kieltäytyä, nimittäin esteettisistä syistä vakuutuksen viimeisen virkkeen tähden. Kieltäytymisestä

ei olisi seurauksia ministerin oikeuksille eikä velvollisuuksille. Allekirjoittanut kieltäytyi antamasta virkavakuutusta sen silloisen asetuksessa 28.6.1918/85 säädetyn kaavan militaristisen sisällön vuoksi tultuaan valituksi matematiikan assistentin virkaan 1980-luvun alkupuolella. Monen muunkin kieltäydyttyä asetuksessa 1183/1987 virkavalan ja -vakuutuksen kaavoja muutettiin merkittävästi ja myös siinä tarkoitettujen virkamiesten piiriä rajattiin tuntuvasti.

Eduskunnan puhemiehen ja varapuhemiesten vakuutukset. Tässä lausunnossa näitä vakuutuksia ja niiden kehkeytymistä on syytä käsitellä aiemmin käsitellyn presidentin juhlallisen vakuutuksen ja sen kehkeytymisen lisäksi. Mutta tällä kertaa historia alkaa jo suuriruhtinaskunnan aikana.

Suomen Suuriruhtinaanmaan Valtiopäiväjärjestyksen (20.7.1906) 23 §:n mukaan sen [valintansa] jälkeen puhemies ja varapuhemiehet kokoontuneen eduskunnan edessä antavat, kukin vuorostansa, seuraavan juhlallisen vakuutuksen:

”Minä N. N. vakuutan, että minä puhemiestoimessa tahdon voimien mukaan puolustaa sekä Keisarin ja Suuriruhtinaan että eduskunnan ja Suomen kansan oikeutta perustuslakien mukaan.”

Itsenäisyyden tultua valtiopäiväjärjestys oli saatava ajan tasalle. Ensimmäisessä ehdotuksessa (HE 74/1921 vp, 27 §) kaava oli seuraava:

”Minä N. N. vakuutan, että minä puhemiestoimessa tahdon voimieni mukaan puolustaa Suomen kansan ja eduskunnan sekä hallitusvallan oikeutta perustuslakien mukaan.”

Suuren valiokunnan mietinnössä (96/1921 vp) kaava tuli muotoon, joka sisältyi hallituksen esitykseen (HE 5/1924 vp) tammikuussa 1924 eduskunnalle ja joka vahvistettiin valtiopäiväjärjestyksessä (7/1928), jonka 25 §:n mukaan sen [valintansa] jälkeen puhemies ja varapuhemiehet kokoontuneen eduskunnan edessä antavat, kukin vuorostaan, seuraavan juhlallisen vakuutuksen:

”Minä N. N. vakuutan, että minä puhemiestoimessa tahdon voimieni mukaan puolustaa Suomen kansan, eduskunnan ja hallituksen oikeutta perustuslakien mukaan.”

Nykyisen perustuslain kumottua vanhan valtiopäiväjärjestyksen eduskunta hyväksyi itselleen uuden työjärjestyksen puhemiesneuvoston ehdotuksesta (PNE 1/1999 vp). Tällöin kaava muuttui seuraavaan voimassaolevaan eleganttiin muotoonsa.

Eduskunnan työjärjestyksen (40/2000) 4 §:n *Puhemiehen ja varapuhemiesten valinta* mukaan ennen toimeensa ryhtymistä puhemies ja varapuhemiehet antavat eduskunnalle seuraavan juhlallisen vakuutuksen:

”Minä N.N. vakuutan, että minä puhemiehenä voimieni mukaan puolustan

Suomen kansan ja eduskunnan oikeutta valtiosäännön mukaan.”

Havaitaan, että puhemiehen ja varapuhemiesten juhlallinen vakuutus on aina ollut neutraali ja tiivis, mihinkään vetoamaton.

Kirkko ja valtio -komitea ehdotti mietinnössään (KM 1977:21) lavean selvityksensä nojalla, että uskonnollinen vala on poistettava kokonaan yleisestä laista ja tehtävä kunniaan ja omaantuntoon vetoava vakuutus valan ainoaksi muodoksi. Yhdistyksemme kanta on sama. Tosin siis yllä on käsitelty myös vakuutuksia, joista mietintö (s. 224/II) toteaa, että niiden lakiin otetuissa kaavoissa ei vedota mihinkään auktoriteettiin tai arvoon, ei edes kunniaan ja omaantuntoon. Mutta juuri ne vakuutukset jo niiden antajatahojen korkean aseman tähdenkin sopisivat erinomaisesti malliksi valtioneuvoston jäseneksi nimitetyn antamalle ministerin juhlalliselle vakuutukselle luonnoksen valaehdotelman ja sen vakuutusmukaelman sijasta.

Kirkko ja valtio -komitean mietinnössä todettiin (s. 225/II) saman ajatuksen olleen esillä vuoden 1917 uskonnonvapauskomitean mietinnössä, että myös valan kaavan silloista tunnustuksellista luonnetta oli esitetty muutettavaksi ja että vielä oli ollut esillä valankaavan sovittaminen kunkin uskonopin mukaiseksi, mikä kuitenkin oli havaittu liian monimutkaiseksi ja käytännössä hankalaksi järjestelmäksi.

Esitetyn valan kaavan soveltuvuudesta muille uskontokunnille. Luvussa 6 väitetään esitetyn valan kaavan luonteeltaan soveltuvan käytettäväksi muillekin uskontokunnille kuin kristinuskolle. Ministerin juhlallisen valan kaava puhdasoppisuuden ajalta peräisin olevine osineen onkin selvästi laadittu ev.-lut. kirkon uskoa tunnustavalle, vaikka ev.-lut. kirkon oppiin ei tietenkään kuulu, että julkisen vallan olisi ylipäättään järjestettävä uskonnollisen valan vannomisen mahdollisuus. Toisaalta ev.-lut. valtakirkon jäsenistä tunnetusti hyvin suuri osa on sellaisia, jotka sanovat uskovansa, mutta toisin kuin kirkko opettaa. Siis esimerkiksi ”jumalaan, joka ei välttämättä ole kristinuskon Jumala”, tai ”korkeampaan voimaan”. Sellainen ihminen saattaa jumalanpalvelukseen joutuessaan olla yhtymättä uskontunnustukseen. Jos hän silloin ulottaisi valan kaavaan sisältyvän rehellisyyden lupauksen koskemaan myös valintaansa valan ja vakuutuksen välillä, hänen olisi annettava vakuutus, mikä taas saattaisi tuntua hänestä leimaavalta, koska se kertoisi valasta pidättymisestä. Mutta kertakaikkiaan valankaavan ilmaisut *vannon kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan edessä ja niin totta kuin Jumala minua auttakoon, ruumiin ja hengen puolesta* eivät hänen suuhunsa siis sopisi.

Valtioneuvoston yleisistunnossa vala on tavattu vannon kaksiksi sormea Raamatulla, ainakin ev.-lut. käytännön mukaan toimien. Mutta tästä käytännöstä olisi säädettävä perustuslain 80 §:n tähden lain 4 b §:ssä, jos käytännön haluttaisiin sellaisenaan jatkuvan. Silloin vala ei tietenkään enää kävisi

muille uskontokunnille, jos edes kaikille kristinuskosillekaan. Mutta jos sitten Raamattua ei olisi automaattisesti pöydällä valan ajaksi, vaan uudeksi valtioneuvoston jäseneksi nimitettävän vastattua haluavansa vannon valan häneltä jatkoksi tiedusteltaisiin, haluaako hän vannon valansa kaksi sormea hänen valansa ajaksi pöydälle tällöin tuotavalla Raamatulla, niin hän olisi silloin käytännössä velvollinen paljastamaan uskonnollisen vakaumuksensa sisältöä tavalla, joka olisi selvästi vastoin esitysluonnoksenkin selostamaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kantaa. Tai ainakin ongelma olisi nostettava lain tasolle ja tehtävä niin, että 4 b §:ssä valan osalta mainittaisiin kaksi eri vaihtoehtoa, vala Raamatun äärellä (varmuuden vuoksi säännöksessä sormia mainitsematta — vaihtoehdon valitseva ratkaiskoon itse, kuinka hän Raamatun äärellä sitten olisi) tai vala muutoin, siis ilman Raamattua pöydällä. Parempi olisi kuitenkin olla tarkentamatta säännöstä tällä tavoin ja siis pitää Raamattu tyystin poissa. Silloin valan voisivat vannon yhdessä kaikki sen valinneet. Kukaan ei tulisi tietämään, mitä eri uskontoja siinä samalla kertaa harjoitettaisiin. Tilanteen epämukavaksi tai jopa omantuntonsa vastaiseksi kokeva voisi silloin valita vakuutuksen antamisen.

Voi myös kysyä, pitäisikö ev.-lut. kirkon toisuskosia jäseniä ajatellen varata valan kaavassa mahdollisuus puhua esimerkiksi ”korkeimmasta voimasta”. Eihän valaa pitäisi rakentaa ”uskontokuntia” vaan eri tavoin uskovia ihmisiä varten. Valan kaavan pitäisi siis ottaa huomioon myös yksityisuskonnnot varsinkin, koska ne todellisuudessa saattavat olla enemmistöasemassa kirkkouskovaisuuden sijasta. Tällöin voi edelleen kysyä, ovat kaikkivaltius ja kaikkitietävyys todella ihmisen mahdolliseen jumalaansa liittämiä ominaisuuksia. Tavallinenhan on sellainen ajattelu (deismi), että jumala on luonut maailman, mutta ei puutu sen kulkuun — koska kokemuksen mukaan ei millään mekanismilla voisiakaan puuttua (maailman luominen taas siinä ajattelussa jumalalta kyllä oli sujunut, koska maailman synnystä ei ole samaa arkikokemusta). Sellainen jumala ei olisi välttämättä myöskään kaikkitietävä — jos ei jo maailman luotuaan itse kuollut, niin kuitenkin maailman kulua seuraamaton, sillä arkikokemusta mistään seurattavana olemisesta ei ole. Mutta mitä tarkoittaisi vannominen sellaisen jumalan edessä? Sen voisi jättää ratkaisematta yhtä epämääräisenä asiana kuin koko jumaluuden. Valan kaavassa siis ilmaisu *vannon kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan edessä* korvattaisiin ilmaisulla **vannon korkeimman voiman edessä**. On sanomattakin selvää, että myöskään sellaisen jumalan mahdollisuudesta auttaa on turha puhua. Siksi valan kaavasta **poistettaisiin loppurukous niin totta kuin Jumala minua auttakoon, ruumiin ja hengen puolesta**. On huomattava, että muutoinkaan uskonnollisten valojen kaavoja ei välttämättä päätetä uskonnollisella osuudella. Esimerkiksi käy virkavala.

Valaa on kuitenkin pohdittava myös muiden uskontojen kuin ev.-lut. kris-

tinuskon ja yllä tarkasteltujen yksityis- tai ainakin järjestäytymättömien uskontojen kannalta. Jo sana ”Jumala” on ongelmallinen. Eri uskontojen jumalien lukumäärässä on vaihtelua: jumalia on nolla, yksi tai usempia, kenties jopa ääretön määrä. Tai jumalalla/jumalilla ei ole merkitystä, vaikka sellainen/sellaisia uskonnossa olisikin, vaan muu(t) uskonnon olio(t), kuten pyhäksi korotettu ihminen tai luonnon henki/henget on/ovat uskomisen, palvomisen, seuraamisen ja avunpyynnön kohde. Uskonnossa, jossa on tasan yksi jumala, saatetaan tähän viitata asianomaisen kielen yleisnimellä ”jumala”, jota ei kuitenkaan suomennettaisi vaan käytettäisiin suomessa sellaisenaan ja tuntuisi tuon jumalan erisnimeltä, kuten kristinuskossa ”Jumala” voidaan ymmärtää ainakin puhuttelunimenä (kuten lapselle on ”isä”). Yhdelle ainoalle jumalalle voidaan myös käyttää nimenomaista erisnimeä (”Jahve/Jehova” eli ”Herra”). Nimen käyttö taas on kaiketi jopa välttämätöntä yhtä useamman jumalan tapauksessa, vaikka vain yksi noista jumalista otettaisiin huomion kohteeksi. Kaikkivaltius ja kaikkitietävyys taas eivät ole jumalien universaaleja ominaisuuksia, joten ne sanat olisi valan kaavasta jätettävä pois. Yksikkö ”Jumala” ja tällöin ylipäätään yksi kiinnitetty sana oliolle, jonka edessä vala sanottaisiin vannottavan, ovat ongelmallisia. ”Korkein voima” ei kävisi, koska voisi ajatella yhtä useampaa keskenään yhtä korkeaa voimaa tai ylipäätään korkeampia voimia. Ratkaisu olisi jättää valan kaavassa tuo sana ja sen luku kiinnittämättä ja kirjoittaa kaavaan geneerisesti **vannon N.N.:n edessä**. Otavan Ison Tietosanakirjan kahdesta selityksestä lyhenteelle N.N. (tai silloin N. N. ja nykyään myös NN) käy seuraava: (lat.) *notetur nomen* = nimi merkittäköön (tähän), käytetään tuntemattomasta tai oletetusta henkilöstä. Miksei silloin myös merkitsemään lyhenteen paikalla vannonjan lausuttavaa sanaa tai sanoja vannonjan valassaan tarkoittamalle/tarkoittamille oman uskontonsa oliolle/olioille.

Siis, jos eri uskontoja, järjestäytyneitä ja myös järjestäytymättömiä, olisi ministerin juhlallisen valan kaavan laatimisessa todella kohdeltava yhdenvertaisesti, se onnistuisi! Kuten aiemmin nähtiin, vuoden 1917 uskonnonvapauskomitean mietinnössä tällaisesta yrityksestä oli kyllä luovuttu.

Mutta on eri asia, kuinka käypää olisi sitten eri uskontoja tunnustaville ihmisille vanhoa yhdenvertaisesti vala ”N.N.:n edessä” kukin omin sanoinsa tuossa kohden kaavaa. Ainakin hallituksen vaihtuessa saattaisi kenties kuulla mielenkiintoisen kakofonian valan valinneiden yhdessä vannoessa sen.

Oikea ratkaisu olisi kuitenkin luopua ministerin juhlallisesta valasta ja samalla yksinkertaistaa ministerin juhlallisen vakuutuksen kaavaa.

puheenjohtaja Jouni Luukkainen

Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI

p. 045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi; www.ateistit.fi